

Przyczyny i skutki zjawiska "coming out" wśród osób zorientowanych homoseksualnie

Causes and effects of the "coming out" phenomenon among homosexually oriented persons

MARIA BEISERT

Z Instytutu Psychologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu

STRESZCZENIE: *Praca na podstawie badania 60 osób zorientowanych homoseksualnie metodą wywiadu i Testem Stosunków Rodzinnych E. Bene i J. Anthony'ego przedstawia problemy ujawniania się wobec środowiska rodzinnego. Mniej niż 1/3 badanych spotkała się z pozytywną reakcją rodziców. W większym stopniu na akceptację mogą liczyć synowie. Rodzice ujawniają zróżnicowane postawy wobec homoseksualizmu.*

SUMMARY: *The problems of disclosing one's homosexuality to family members are discussed on the grounds of a study of 60 homosexuals. In the study psychological interview and the Family Relations Test by E. Bene and J. Anthony were used. A positive reaction of parents was found in less than one third of cases; sons were more likely to meet with parental acceptance; parental attitudes toward homosexuality were differentiated.*

Słowa kluczowe: orientacja homoseksualna/ zjawisko "coming out" /ujawnianie się

Key-words: homosexual orientation/ "coming out" phenomenon

Odejście w krajach Ameryki Północnej i Europy Zachodniej od ujmowania homoseksualizmu w kategoriach zboczenia lub przestępstwa, spowodowało dwojakiego rodzaju skutki. Pierwsze, rozpatrywane z perspektywy makrospołecznej (państwa) sprowadzają się do akceptacji faktu istnienia różnych orientacji seksualnych i nadania równych praw osobom reprezentującym orientacje hetero-, bi- i homoseksualne. Znajduje to wyraz np. w usunięciu homoseksualizmu z Międzynarodowej Klasyfikacji Chorób WHO (Imieliński 1991), a także w odejściu od jego penalizacji, co uczyniła większość krajów europejskich, w tym i Polska. Drugi typ skutków dotyczy sfery psychologicznej. Wiąże się z nim między innymi problemy wynikłe z prawa do ekspresji własnej seksualności - oczywiście ograniczonej przez prawo socjalizacji (Gapik, 1977).

W niniejszym opracowaniu skupiono się na zjawisku bezpośrednio wynikającym z prawa

do afirmacji swojej płci i swojej orientacji tzn. na zjawisku "coming out" czyli "ujawniania się" przez osoby homoseksualne. Teoretycznie, proces ujawniania się z punktu widzenia psychologicznego można opisać jako sposób porządkowania relacji na linii ja-świat. Tak też zjawisko ujawniania zostanie potraktowane i obecnie, z zaakcentowaniem faktu, że odkrycie pewnej prawdy o sobie otoczeniu - to kolejny krok na drodze do pełnej samoakceptacji homoseksualisty.

Proces ujawniania, mimo że z pozoru jednorodny, nie jest ani wyłącznie zespołem powtarzanych wielokrotnie tych samych zachowań, ani procesem rodzącym zawsze jednolite emocje i wywołującym jednakowe konsekwencje.

W niniejszym opracowaniu skoncentrowano się na badaniu tego etapu ujawniania, w którym rozważane są decyzje o włączeniu lub nie rodziców do kręgu osób powiadomionych. Decyzja ta z kilku powodów ma doniosłe znacze-

nie. Dotyczy osób dla homoseksualisty znaczących. To po pierwsze. Dotyczy osób dysponujących wieloma instrumentami wpływającymi na postępowanie dziecka od związków emocjonalnych począwszy, a na zależności materialnej skończywszy. I wreszcie dotyczy tych, których postawa wyznaczać może pewien wzorec reakcji świata dorosłych na fakt ujawnienia. Nie bez znaczenia pozostaje także świadomość rozciągnięcia na rodziców własnego problemu, a więc zwiększenia liczby osób, które będą musiały się z nim uporać.

CEL BADANIA

Analizując problem ujawniania, postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jakie czynniki wywierają wpływ na podjęcie przez homoseksualistów decyzji o ujawnieniu swojej orientacji seksualnej rodzicom?
2. Jaki typ reakcji pojawia się u rodziców w odpowiedzi na ujawnienie? Czy istnieje tendencja do zmiany nastawienia wobec homoseksualizmu dziecka na przestrzeni czasu? W jakim kierunku?
3. Jak oceniają osoby homoseksualne konsekwencje ujawnienia się rodzicom z perspektywy czasu?

W odniesieniu do pierwszego z pytań, przypuszczano (Weinberg 1991), że dodatnio na proces ujawnienia wpływać powinna silna pozytywna więź emocjonalna z rodzicami oraz poglądy rodziców na temat homoseksualizmu. Założono ponadto, że istnieje pozytywna zależność pomiędzy podjęciem decyzji o ujawnieniu i jej realizacją, a takimi cechami podmiotowymi badanych jak: wiek, płeć, miejsce zamieszkania, wykształcenie, miejsce lokalizowania swojej osoby na skali Kinseya oraz pozostawanie w stałym związku homoseksualnym.

Poszukując odpowiedzi na kolejne pytanie, założono, że pierwsze reakcje rodziców na ujawnienie cechować się będą znaczną siłą emocjonalną, z przewagą emocji o znaku negatywnym, a także przyjęto, że reakcje te ulegną z czasem pozytywnej zmianie zależnej głównie

od relacji rodziców z dzieckiem i od sposobu postrzegania homoseksualizmu przez rodziców (Weinberg, 1991).

W konsekwencji, prognozując odpowiedź na pytanie trzecie, oczekiwano pozytywnego bilansu osiągniętego przez badanych w efekcie procesu ujawnienia.

BADANE OSOBY

W celu zweryfikowania hipotez przebadano 60 osób (kobiet i mężczyzn), które określały się jako homoseksualne, i których połowa ujawniła się co najmniej dwa lata temu. Badaniom poddano osoby młode (średnia wieku dla kobiet 23 lata i 6 miesięcy, dla mężczyzn 23 lata i 2 miesiące), posiadające co najmniej średnie wykształcenie, w przeważającej mierze mieszkańców dużych miast. Granice wiekowe (brano pod uwagę wyłącznie osoby pełnoletnie, które nie przekroczyły 30 r.ż.) stanowiły istotne kryterium, ponieważ chodziło o analizę ujawniania u tych respondentów, którzy mają już za sobą przynajmniej początek procesu identyfikacji z homoseksualizmem, by ich decyzja nie była dodatkowo obciążona niepewnością co do własnej orientacji seksualnej. Faza ta u większości chłopców przypada na 17 r.ż., u dziewcząt na 23 r.ż. (Naerssen 1991).

METODY

Posługiwano się dwoma narzędziami: Testem Stosunków Rodzinnych opracowanym przez E. Bene i J. Anthony'ego w celu określenia związku emocjonalnego dziecka z każdym z rodziców oraz rozmową kliniczną w wersji standaryzowanych informacji, niezbędną dla uzyskania pozostałych informacji.

WYNIKI I ICH OMÓWIENIE

W pierwszej kolejności określono zależność (przy pomocy współczynnika korelacji cząstkowej r Pearsona) między decyzją o ujawnieniu, a nastawieniem emocjonalnym wobec matki i ojca. Dane zestawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Korelacja między związkiem emocjonalnym z rodzicami, a ujawnieniem*

Kobiety			Mężczyźni		
matka:	do	0.03	matka:	do	0.26
	od	0.19		od	0.31
ojciec:	do	0.44	ojciec:	do	-
	od	0.28		od	-

* Test Stosunków Rodziny Bene-Anthony bada nastawienie emocjonalne dziecka do rodzica (co w tabeli określono słowem "do") oraz odwrotnie, uczucie jakie dziecko otrzymuje od rodzica (w tabeli oznaczone jako "od"). To rozróżnienie pozwala na zdiagnozowanie kierunku związku emocjonalnego czyli siły uczuły wysyłanych i odbieranych. Podobna uwaga odnosi się do tabeli 4.

Wszędzie tam, gdzie wyniki kobiet i mężczyzn różniły się w sposób statystycznie istotny obliczono je oddzielnie, przy braku różnic podaje się je razem.

Wynika z nich, że pozytywna, silna więź z rodzicami ułatwia ujawnienie, ale zależność ta nie jest wysoka. Modyfikuje ją ponadto płeć dziecka i rodzica. Dla synów - dobra, obustronna relacja z matką stanowi czynnik w pewnym stopniu sprzyjający ujawnieniu. Natomiast związek z ojcem nie odgrywa tu żadnej roli. W sytuacji córek - odwrotnie. Obdarzanie ojca uczuciem zwiększa prawdopodobieństwo ujawnienia. U dziewcząt - siła i jakość relacji z matką nie jest w ogóle dla badanego procesu istotna.

Ponieważ więź z rodzicami nie w każdym przypadku jest czynnikiem ważącym, sprawdzono, jaką rolę w procesie decyzji mogą odgrywać *poglądy rodziców*. Zmienna ta w statystycznie istotny sposób ($\alpha = 0.05$) różnicowała badanych, którzy wyszli z ukrycia (Grupa U) od tych, którzy się nie ujawnili (Grupa N). Świadczy o tym rozkład wyników zawartych w tabeli 2.

Tabela 2. Koncepcje homoseksualizmu prezentowane przez rodziców badanych

Koncepcje prezentowane przez rodziców	częstość (%)	
	grupa U	grupa N
Homoseksualizm to mniej powszechny sposób zaspokajania potrzeby seksualnej	35	5
Homoseksualizm to choroba	20	5
Homoseksualizm to zboczenie	15	20
Homoseksualizm to objaw nietypowego rozwoju seksualnego	10	35
Homoseksualizm to upośledzenie	20	35

Rodzice badanych reprezentują skrajnie różne stanowiska na temat homoseksualizmu. Kategoryzacja wypowiedzi wyłoniła pięć różnych koncepcji.

Homoseksualizm to mniej powszechny sposób zaspokajania potrzeby seksualnej. Z takiego założenia wychodzą rodzice, dla których homoseksualiści nie są odmienną kategorią

ludzi, a jedynie osobami z popędem seksualnym ukierunkowanym na partnera tej samej co własna płci. Poza tą różnicą nie dostrzegają innych. Ta grupa rodziców ma świadomość, że przynależność do mniejszości, jakakolwiek by ona nie była, rodzi szereg problemów. Należy do nich np. kwestia akceptacji swojej inności. W ich opinii homoseksualizm ma bardzo różnorodne podłoże, co niekoniecznie musi za sobą pociągać potrzebę dociekania przyczyn jego powstania. Nie wymaga tym samym jakiegokolwiek interwencji (lekarskiej), choć może stać się powodem poszukiwania pomocy terapeutycznej. Świadomość ponoszenia konsekwencji dokonanego wyboru idzie tu w parze z jasnym uzmysłowieniem sobie korzyści jakie z tego powodu istnieją.

Homoseksualizm to choroba. Według tej opcji przejawianie orientacji homoseksualnej stanowi zaburzenie w działaniu organizmu i wymaga leczenia specjalistycznego. W zależności od sposobu ujmowania przyczyn i podłoża choroby kto inny (lekarz, psycholog) jest odpowiedzialny za jej wyeliminowanie. Ponieważ choroba należy z reguły do zdarzeń losowych i to niepomysłnych, osoba homoseksualna nie jest obarczana winą za jej istnienie, a wręcz przeciwnie zasługuje na pomoc. W szczególności zaś na współczucie, tolerancję i zrozumienie.

Homoseksualizm to zboczenie. Dla tej grupy rodziców między zachowaniami normalnymi i nienormalnymi przebiegają jasno określone granice. Normalne jest to wszystko co ma charakter kontaktu seksualnego zachodzącego między osobami odmiennej płci. A więc gdy zachowania seksualne nie spełniają warunku różnicy płci należą do zbroczeń. Według tej koncepcji odejście od normy jest wynikiem osłabienia mechanizmów kontrolnych czyli działaniem zależnym od woli człowieka. Przyczyną ujawniania homoseksualizmu przez ludzi młodych bywa też chęć doznawania niezwykłych wrażeń, silenie się na oryginalność, znudzenie, poświęcanie zbyt dużej uwagi problemom seksualnym ze szkodą dla innych sfer życia. Homoseksualizm nie wymaga leczenia,

skoro decyzja o jego uruchomieniu lub zahamowaniu należy do każdego człowieka. Wymaga jednak penalizacji lub co najmniej obwarowania sankcjami społecznymi. Prosty sposobem powstrzymania się od homoseksualizmu jest rozwijanie siły woli i zwiększenie kontroli ludzkich zachowań.

Homoseksualizm to objaw niewłaściwego przebiegu rozwoju seksualnego. Rodzice holdujący tej koncepcji wychodzą z założenia, że rozwój seksualny nie zawsze przebiega w sposób typowy, czego wynikiem może stać się przetrwanie ponad przeciętne ramy czasowe, zachowań charakterystycznych dla faz wcześniejszych. Stąd częste komunikaty o lekceważeniu występujących u młodych ludzi zainteresowań ukierunkowanych na osoby tej samej płci. Nie mają one bowiem cech patologicznych. Dla dorosłych są normalnym etapem rozwoju porównywalnym do autoerotyki. Wynikają np. z nacisku sytuacyjnego albo z opóźnionego osiągnięcia dojrzałości płciowej. Rodzice nie sądzą, by przejawy homoseksualizmu wymagały leczenia czy psychoterapii. Upływ czasu, wymuszający podjęcie ról dorosłego, skutecznie je wyeliminuje. Nie warto homoseksualizmowi poświęcać zbyt dużej uwagi, skoro cechuje go przemijalność.

Homoseksualizm to upośledzenie. Status zachowań homoseksualnych jest tu podobny do statusu zachowań wynikających z przyczyn niezawinionych przez człowieka, ale będących dla niego piętnem i nieszczęściem. Bycie homoseksualistą ogranicza szanse rozwoju zawodowego i rodzinnego. Skazuje na nieudaną egzystencję. Homoseksualizm nie podlega leczeniu, bo nie jest chorobą, a przyczyny jego powstania są nieznanne i nieusuwalne. W niczym nie szkodzi otoczeniu, jedynie upośledza tego, kto jest nim dotknięty, poprzez przynależność do grupy dyskryminowanej. Otoczeniu zaleca się tolerancję wobec homoseksualistów, a im samym pogodzenie się z losem na tej samej zasadzie, na jakiej przystosowują się do sytuacji osoby z wrodzonym kalectwem.

Znajomość poglądów wyznawanych przez rodziców skutecznie powstrzymywała osoby

ukrywające swój homoseksualizm (Grupa N) przed wyjściem z ukrycia. Ich rodzice znacząco częściej uznawali homoseksualizm za chorobę, nieszczęście, zaburzenie rozwoju.

Istnienie podobnej zależności nie udało się stwierdzić w trakcie badania korelacji między wybranymi cechami podmiotowymi respondentów a ujawnieniem. Jak informuje tabela 3

ani ocena własnego usytuowania na skali Kinseya, ani posiadanie stałego związku partnerskiego, ani wiek kształtowania się identyfikacji homoseksualnej nie wpływają decydująco na ujawnienie. Podobnej roli nie odgrywają też zmienne demograficzne z wyjątkiem sytuacji, w której mężczyźni wraz z uzyskiwaniem wyższego wykształcenia tracą chęć na ujawnienie.

Tabela 3. Korelacja między ujawnieniem a wybranymi cechami podmiotowymi badanych

	Kobiety	Mężczyźni
Lokalizacja na skali Kinseya	0.32	0.10
Posiadanie stałego związku homoseksualnego	0.10	0.16
Wiek kształtowania się identyfikacji homoseksualnej	-0.06	0.12
Wiek w czasie badania	-0.20	0.01
Wykształcenie	0.11	-0.39
Miejsce zamieszkania	0.20	0.14

Największe znaczenie dla decyzji badanych okazały się mieć poglądy rodziców na homoseksualizm i niektóre więzi emocjonalne w rodzinie.

Dalsze postępowanie badawcze zmierzało w kierunku analizy *zachowań i działań rodziców po ujawnieniu*. Zadanie osób badanych na tym etapie badań polegało na opisie pierwszej reakcji rodziców oraz na porównaniu jej z postawą, którą rodzice prezentują po 2 latach od momentu ujawnienia się dziecka. Sędziowie kompetentni szacowali następnie te relacje na dymensji akceptacja - odrzucenie mając do wyboru siedmiopunktową skalę ocen (+3, -3). Wyniki zgromadzone w tabeli 4 wskazują z jak różnorodnymi jakościowo reakcjami należy się liczyć po poinformowaniu rodziców.

Generalnie tylko mniej niż 1/3 badanych spotkała się z odpowiedzią pozytywną, przekonując się, że na wsparcie rodziców liczyć można w każdej sytuacji. Resztę czekała konfrontacja z gwałtownymi emocjami matek i ojców (od agresji począwszy, a na depresji skończywszy). Odpowiedzi na pytanie o czynniki

warunkujące te reakcje, a także o ich trwałość udzielają wyniki mieszczące się w części I tabeli 4. Przede wszystkim wiadomo na jej podstawie, że badani w sposób trafny reakcje te przewidzieli i że liczyli się z ich wystąpieniem. Prawidłowość ta dotyczy wszystkich dzieci i obojga rodziców. Część I tabeli 4 wskazuje także na pewne zmiany jakie dokonują się w postawach rodziców wraz z upływem czasu. Okazało się, że tendencja do akceptacji lub odrzucenia dziecka, abstrahując od siły i jakości reakcji emocjonalnej, zależy od związku uczuciowego między rodzicem i dzieckiem, modyfikowanym, tak jak w poprzednim etapie badań, płcią dziecka i rodzica.

Na akceptację liczyć mogą, zawsze z bardzo znacznym prawdopodobieństwem, synowie kochani i kochający matki (korelacja, jak wskazuje część I tabeli 4, jest wysoka). Gdyby zaś w pierwszym odruchu matka odrzuciła syna, istnieje ogromna szansa, że po upływie dwóch lat stosunek ten ulegnie pozytywnej zmianie. Akceptacja córek nie zależy w tak wysokim stopniu od uczuć łączących je z rod-

zicami. Ani bezpośrednio po ujawnieniu ani później wzajemna miłość nie gwarantuje akceptacji. Więcej szans na pozytywną reakcję tuż po ujawnieniu daje ojciec, ale może się

ona z czasem pogorszyć. Matka zaś nie akceptując odmienności córki po ujawnieniu, może kochając ją, polepszyć swoje nastawienie.

Tabela 4. Rodzice wobec ujawnienia homoseksualizmu dziecka.

Część I. Korelacja między związkiem emocjonalnym z rodzicami a ich reakcją (akceptacja vs odrzucenie dziecka) na ujawnienie

	Kobiety		Mężczyźni	
Reakcja bezpośrednia	matka: do	0.20	matka: do	0.47
	od	0.11	od	0.84
	ojciec: do	0.33	ojciec: do	-
	od	0.11	od	-
Reakcja po dwóch latach	matka: do	0.14	matka: do	0.60
	od	0.31	od	0.90
	ojciec: do	0.12	ojciec: do	-
	od	-0.21	od	
Trafność przewidywania reakcji rodzica przez dziecko	matka: do	0.41	matka: do	0.48
	od	0.51	od	0.83
	ojciec: do	0.57	ojciec: do	-
	od	0.44	od	-

Część II. Jakościowy opis reakcji rodziców na ujawnienie

Rodzaj reakcji	Częstość (%)
Wsparcie (każdego typu)	30
Zaprzeczenie	10
Awantura, pobicie, kłótnia	30
Szok, a po nim załamanie, smutek	25
Obojętność i izolacja	5

Te skomplikowane zależności wskazują jednak, że sposób reagowania na nową, szokującą informację o dziecku przede wszystkim uwarunkowany jest siłą uczuć żywionych wobec niego, przy czym upływ czasu, zwiększa jeszcze wyrazistość odkrytej prawidłowości. Niestety, pod warunkiem, że dziecko jest chłopcem i że ma matkę.

Na koniec, przystąpiono do określenia konsekwencji, jakie dla badanych miało ujawnie-

nie swojej preferencji homoseksualnej w rodzinie. Rezultaty zawiera tabela 5.

Wbrew wcześniejszym oczekiwaniom osoby, które ujawniły swój homoseksualizm rodzicom niekoniecznie spostrzegają więcej pozytywnych niż negatywnych skutków podjętego działania. Związek między ujawnieniem, a dodatnim bilansem osiągniętym z tego tytułu u kobiet i mężczyzn jest słaby, a w dodatku różniący się znakiem.

Podsumowując badania, stwierdzić należy, że wysuwane hipotezy nie zostały zweryfikowane w sposób całkowicie zgodny z wcześniejszymi przewidywaniami, zarówno w części

odnoszącej się do czynników determinujących proces ujawniania jak i w części dotyczącej konsekwencji podjętych decyzji.

Tabela 5. Ocena konsekwencji ujawnienia homoseksualizmu rodzicom

Część I. Siła związku między ujawnieniem a bilansem skutków					
		Kobiety		Mężczyźni	
		matka	-0.03	matka	0.14
		ojciec	-0.20	ojciec	-

Część II. Jakościowy bilans skutków ujawnienia					
Zyski		Straty			
	%				%
Swobodna ekspresja swoich potrzeb	50	Zerwanie kontaktów z krewnymi i znajomymi			45
Obniżenie napięcia wywołanego ukrywaniem się	40	Awantury i kłótnie w rodzinie			10
Zwiększenie bliskości z rodzicami	20	Pogorszenie kontaktów z rodzicami			30
Zmiana oczekiwań wobec dziecka	30	Etykieta, utrata nadziei			30

Więź emocjonalna z rodzicami nie jest czynnikiem w jednoznaczny sposób skłaniającym dziecko, będące w okresie tzw. młodej dorosłości, do otwartej komunikacji z rodzicami. Znajomość poglądów rodziców na homoseksualizm skutecznie blokuje lub ułatwia otwartość. Różnorodność postaw wobec homoseksualizmu jest zjawiskiem uniwersalnym, które trzeba uwzględniać zawsze, aczkolwiek typy postaw ulegają modyfikacji zależnie od funkcjonujących w społeczeństwie norm. Omawiane badania wskazują na dość znaczną rozbieżność koncepcji homoseksualizmu oraz poszerzanie się ich liczby (Mansell Pattison, 1974, Diamant, 1987, Boczkowski, 1988). Należy wziąć także pod uwagę i wyjaśnienie konkurencyjne, które pozwoli zrozumieć sytuację, w której badani pozostają w bliskiej relacji z rodzicami, nie czują się zagrożeni ich poglądami i milczą. Przyczyna tej sytuacji może tkwić gdzie indziej i sprowadzać się do faktu objęcia sfery seksualnej człowieka

tak szczerymi granicami tabu, że wprowadzenie do niej własnych rodziców nie jest możliwe.

W oparciu o otrzymane wyniki należałoby jednak przypuszczać, że głównym motorem milczenia wobec rodziców są czynniki usytuowane na linii rodzic-dziecko, skoro liczące się determinanty podmiotowe nie wpływały w znacząco na decyzję. Wydawało się, że osoby dobrze identyfikujące się z orientacją homoseksualną, żyjące w stałych związkach, mieszkające w miastach (anonimowość) i w dodatku pozostające z rodzicami w dobrym kontakcie będą bardziej motywowane do wyjścia z ukrycia. Tymczasem wprost przeciwnie, wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia tendencja do ujawnienia spadała. Można potraktować to jako kolejny argument przemawiający za wpływem, jaki mają w tym procesie czynniki relacyjne, jeśli by przypisać osobom z wyższym wykształceniem większą złożoność poznawczą, pozwalającą im bardziej precyzyjnie przewi-

dzień negatywne skutki swojej decyzji dla siebie i rodziców.

Ten tok rozumowania tworzy spójną całość z wynikami omawiającymi konsekwencje ujawniania swojego homoseksualizmu rodzicom. Badani potrafili znaleźć wiele zalet owego stanu rzeczy, jednakże zbilansowanie zysków i strat przez osoby, które się ujawniły nie dało im przewagi nad osobami, które tego nie uczyniły. Ujawnienie nie gwarantuje, niestety, dodatniego globalnego bilansu. Wniosek ten jest dyskusyjny i kontrowersyjny z kilku powodów. Po pierwsze, ze względu na zastosowaną metodę oceny zysków i strat. Przeprowadzali ją sędziowie kompetentni szacując wypisane przez badanych plusy i minusy ich aktualnej sytuacji w sposób ilościowy, co nie oddaje wielkości wartości jaką mogły mieć poszczególne pozycje i nie równoważy ilości argumentów z ich jakością. Po drugie badani przed ujawnieniem mogli bardziej życzeniowo niż realistycznie oceniać sytuację, nie biorąc pewnych, niekorzystnych dla siebie jej aspektów pod uwagę. Ten wniosek wobec udokumentowanego faktu dużej trafności przewidywań reakcji rodziców ma mniejszą wagę. Nie bez znaczenia jest jednak to, że osoby, które nie decydują się na informowanie, mogą uruchamiać mechanizmy racjonalizacji mające na celu nie tyle realistyczny opis sytuacji, ile obronę przed lękiem i potrzebę utwierdzenia się w słuszności wyboru. Rozstrzygających argumentów dostarczają wyniki tabeli 5 (część II). Po stronie zysków badani wymieniają głównie tzw. zyski emocjonalne, zaś po stronie strat, przede wszystkim sankcje społeczne, które stosuje wobec nich otoczenie. Badani, związani emocjonalnie ze swoimi rodzicami, wprowadzając ich w swoje życie, rozciągnęli na nich tym samym dolegliwości, do tej pory omijające rodziców. Paradoksalnie, akceptacja orientacji dziecka, zwłaszcza obejmująca prawo do ekspresji potrzeby seksualnej, zwiększa koszty społeczne płacone przez dziecko i rodziców. Dlatego też interpretując wyniki należałoby ostatecznie zapytać czy można zestawiać ze sobą tak różne jakości jak zyski emocjonalne

i społeczne, i czy sensowniej nie byłoby w tym momencie stwierdzić istnienie dodatniego bilansu emocjonalnego i ujemnego bilansu społecznego?

Interpretacja osiągniętych wyników uwzględniająca jedynie czynniki decyzyjne i konsekwencje działania nie mówi nic na temat trudnego przebiegu tego procesu, który ze strony rodziców polegał na konfrontacji z nową informacją o swoim dziecku, a ze strony badanych na konfrontacji z reakcją rodziców. Udało się odkryć, że pozytywna więź z rodzicami gwarantuje, jeżeli nie pierwszą akceptującą reakcję - to na pewno wywołuje efekt akceptacji po pewnym czasie. Gwałtowne emocjonalnie reakcje rodziców przypominają w tym wypadku sposób reagowania na nagłą nieuleczalną chorobę dziecka, fenomen wielokrotnie opisywany w literaturze. Podobnie jak w przypadku zmagania się z chorobą dziecka, tak i w przypadku radzenia sobie z jego odmienną orientacją, zachowania rodziców ewoluują z czasem w kierunku akceptacji dziecka tym pewniej, im bardziej dziecko kocha swoich rodziców i czuje się przez nich kochane. Więż ta nie gwarantuje niestety bezkonfliktowego przebiegu ujawnienia. Przeciwnie, należy liczyć się z burzliwymi emocjami na początku tego procesu, a także w trakcie jego trwania, zwłaszcza w momentach, gdy zachwianiu ulega z trudem wypracowany między rodzicami a dziećmi pewien stan równowagi emocjonalnej. Do takich krytycznych momentów destabilizujących relacje z rodzicami należy np. zmiana partnera seksualnego, wyprowadzenie się z domu, stworzenie stałego związku. Nawet w rodzinach o silnych więziach uczuciowych możliwa jest wtedy utrata (okresowa) kontaktu z bliskimi.

PIŚMIENNICTWO

1. Boczkowski K.: Homoseksualizm. PZWL, Warszawa 1988.
2. Diamant L.: The Therapies. In: L. Diamant (ed.) Male and Female Homosexuality. Psychological Approaches. HPI. Washington 1987.

3. Gapik L.: Psychospołeczne aspekty funkcjonowania seksualnego. W: K. Imieliński (red.). Seksuologia społeczna. PWN, Warszawa 1977.
4. Imieliński K.: Seksiatria PWN, Warszawa 1990.
5. Mansell Pattison E.: Confusing Concepts About the Concept of Homosexuality. *Psychiatry* 1974,37,340-349.
6. Naerssen van L. and comp.: Research in Homosexualities, *Journal of Sexology* 1991,15,n.1 (special issue), 106-113.
7. Siegelman M.: Kinsey and Others: Empirical Input. In: L. Diamont: Male and Female Homosexuality. HPI, Washington 1987.
8. Weinberg G.: Ludzie zorientowani homoseksualnie w społeczeństwie. Softpress, Poznań 1991.

*Adres: Dr Maria Beisert, Instytut Psychologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza,
ul. Szamarzewskiego 89, 60-568 Poznań.*